

Åpenhetsloven - Amnesty International i Norge sin redegjørelse for 2022

Amnesty International er verdens største menneskerettighetsorganisasjon. Vi er en bevegelse av mennesker som kjemper for ytringsfrihet og mot forfølgelse, diskriminering og overgrep. Vi etterforsker og avslører brudd på menneskerettighetene utført av statlige og ikke-statlige aktører. Vi aksjonerer for enkeltmennesker i fare, og for å skape varige endringer. Vi underviser slik at folk selv kan forsvare sine rettigheter. Amnesty er uavhengig av enhver religion, politisk ideologi og stat. Det gjør at vi kan si sannheten om enhver regjering og makthaver. Vi oppnår resultater når vi er mange som tar urettferdighet personlig.

Amnesty International Norge (AIN) er den norske seksjonen i den internasjonale Amnesty-bevegelsen. AIN er en medlemsorganisasjon med ca. 60 000 registrerte medlemmer, og totalt omkring 100.000 støttespillere.

Den norske seksjonen er organisert som en selvstendig juridisk enhet med eget styre som velges av organisasjonens landsmøte. Den er således uavhengig av Amnesty Internationals internasjonale sekretariat, men er en betydelig bidragsyter til det internasjonale arbeidet gjennom kontingentbetaling på ca. 40 mill. kr i året.

AIN har sitt hovedkontor i Oslo, og har regionale kontorer i Stavanger, Bergen, Trondheim, Tromsø og Oslo. Hovedfokuset for de regionale kontorene er å følge opp aktivistledet i organisasjonen, som representeres ved 66 selvstendige Amnesty-grupper rundt om i hele landet.

AIN har ca. 80 ansatte, og hadde i 2022 en omsetning på 154 mill. kr. De største kostnadspostene er lønn til ansatte, kontingent til det internasjonale sekretariatet og verving av medlemmer gjennom ekstern samarbeidspartner.

I sitt arbeid for menneskerettigheter verden over retter AIN sin innsats mot det norske samfunnet, både politikere, næringsliv, media og den norske befolkningen, samt andre lands myndigheter og internasjonale organisasjoner er målgruppe for våre ulike aktiviteter.

Vårt arbeid for et ansvarlig næringsliv

Arbeidet for et ansvarlig næringsliv har høy prioritet både i Amnestys internasjonale bevegelse og i AIN. Vårt mål er å få et næringsliv som respekterer mennesker og miljø. Ved å etterforske og dokumentere næringslivsrelaterte menneskerettighetsbrudd, arbeide for at det blir lovpålagt for virksomheter å kartlegge og forebygge risikoen for

menneskerettighetsbrudd i egen virksomhet og leverandørkjede, samt å bidra med dilemmatrening og kurs for virksomheter ønsker vi å bidra til et mer ansvarlig næringsliv hjemme og ute.

Vi har laget e-læringskurset “Human Rights and Business” som er gratis tilgjengelig. Kurset består av 5 moduler på henholdsvis engelsk og portugisisk, med fokus på blant annet hva næringslivsrelaterte menneskerettighetsbrudd egentlig er, hvorfor det er i næringslivets egeninteresse å gjøre gode aktsomhetsvurderinger, og hvordan gjøre disse.

AIN var med å initiere og er koordinator for Koalisjonen for Ansvarlig Næringsliv (KAN). Koalisjonen ble lansert i 2019 og består av flere enn 70 ulike interessenter fra næringsliv (inkludert de 6 største norske selskapene), fagbevegelsen, academia, kirken og sivilsamfunn. Hovedformålet var da å bidra til innføringen av en norsk aktsomhetslov for næringslivet, og KAN var således instrumentell i at Åpenhetsloven ble vedtatt 10. Juni 2021.

KANs nye formål er nå å være en felles møteplass og dialogforum for KANs medlemmer med fokus på

- informasjons- og erfaringsutveksling for økt forståelse og kompetanse knyttet til hva det innebærer for selskapene å ivareta næringslivets samfunnsansvar og hvordan gjøre det. Og til økt innsikt hos sivilsamfunnsorganisasjoner og andre KAN-medlemmer i hva som er de viktigste utfordringene sett fra næringslivets side i å ivareta sitt samfunnsansvar.
- utveksling av erfaringer og synspunkter knyttet til implementeringen av Åpenhetsloven, og utviklingen av lignende lover i andre land og innenfor EU.

Våre policyer og rutiner

Amnesty International er etablert for å fremme menneskerettigheter for alle, og har derfor lenge hatt fokus på menneskerettigheter hos våre samarbeidspartnere. Dette gjelder både for de som gir oss gaver, der store givere blir screenet før gaven blir akseptert, og våre leverandører som ihht vår innkjøpspolicy må dokumentere at de oppfyller våre etiske krav.

Disse kravene er basert på Etisk Handel Norges prinsipper for bærekraftig forretningspraksis, OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, Verdenserklæringen om menneskerettigheter, samt Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, og Konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.

Det overordnede beslutningsansvaret ved særlig store innkjøp eller gaver (se punktet nedenfor om “Nye lokaler fra 2023”) ligger hos generalsekretæren. AIN har et eget Program for Ansvarlig Næringsliv med et eget team som blant annet har en rådgivende og kompetansehevende funksjon for at AINs egen virksomhet og innkjøpspolitikk er i tråd med

våre egne etiske retningslinjer. Teamet gjennomfører dessuten aktsomhetsvurderinger ved blant annet innkjøp.

Før inngåelse av hver enkelt kontrakt/avtale gjøres det en vurdering av om det er særlig risiko knyttet til kontrakten/avtalen, og i tilfelle hva disse er. I slike tilfeller etterspørres det særlig dokumentasjon om disse forholdene.

Ved identifiserte brudd på de etiske kravene etter at kontrakt er inngått krever AIN at forholdene blir rettet opp. Dersom dette ikke gjennomføres, vil det bli vurdert å si opp den aktuelle kontrakten. AIN har etablert rutiner for hvordan disse vurderingene skal gjennomføres:

- Definerer tre alvorlighetsgrader for hendelser.
- Reaksjon overfor kontraktspart avhenger av alvorlighetsgrad og varierer fra krav om endring til oppsigelse av kontrakt.

Ansvar for at AIN etterlever sine egne etiske retningslinjer er forankret i ledelse og styre.

Aktsomhetsvurderinger og funn

AIN er ikke en stor produsent eller innkjøper av varer i forbindelse med tjenestene vi leverer til våre medlemmer og aktivister, eller i våre utadrettede kampanjer mot publikum og politiske miljøer.

Den største eksterne leverandøren er vår leverandør av ekstern vervevirksomhet. Denne kontrakten har ikke vært identifisert med særlig risiko i leverandørkjeden, og vår oppfølging har vært knyttet til å sikre at de ansatte har lønns- og arbeidsvilkår ihht norske vilkår og tariffavtaler. Det samme gjelder de påfølgende større kontraktene som alle er knyttet til konsulenttjenester.

Tekstilprodukter som regnbuearmbånd, T-skjorter og tøynett

En kontrakt der vi tidlig identifiserte risiko er de produktene som kjøpes inn i forbindelse med våre aksjoner, kampanjer og annet medlems- og aktivistarbeid. Dette er i hovedsak regnbuearmbånd, T-skjorter og tøynett.

Risikoen knyttet til tekstilsektoren i form av f.eks. uanstendige arbeidsforhold og barnearbeid gjør at vi forsøker så langt det er mulig å få produsert våre tekstilprodukter i Europa med bomull fra USA eller Marokko.

Leverandører og produsenter av disse produktene som vi får produsert og kjøpt inn til våre medlemmer og aktivister blir screenet. Respekt for menneskerettigheter og miljø, og anstendig arbeidsforhold ligger til grunn for våre valg av leverandør og produsent.

Første steg er å identifisere en leverandør som både har god anerkjennelse og de produktene vi trenger. Deretter starter kartleggingen av hvor og under hvilke forhold produktene produseres. Hvor i verden produktet produseres påvirker hvor grundige aktsomhetsvurderinger som gjennomføres.

Uavhengig av produksjonsland kartlegger vi alltid om og i så fall hvilke anerkjente nasjonale, regionale og internasjonale standarder selskapet er medlem av/tilsluttet, og eventuell kritisk informasjon om selskapet som er tilgjengelig når vi søker på offentlig tilgjengelige kilder.

Vi anvender også relevante nasjonale Amnesty-seksjoner og andre interessenter i andre land til å innhente informasjon om et selskap når vi anser det som nyttig.

Vi ønsker å få så mye og oppdatert informasjon om selskapet som mulig og krever blant annet å få vite om de ansatte har rett og mulighet til å fagorganisere seg, bruk av barnearbeid, om produksjonsstedet har uavhengige tredjeparts inspeksjoner, om disse er uanmeldte eller ei, hvem inspektørene snakker med og hvem som er til stede under samtalene, og vi krever å få innsyn i de siste rapportene fra inspeksjonene. Basert på informasjonen i rapportene vil det kunne være spesifikke forhold som vi følger opp med spørsmål om ytterligere informasjon.

Informasjonen vi får, viljen til å gå i dialog med oss og troverdigheten i å skulle gjennomføre eventuelle tiltak fra selskapets side vil være avgjørende for vårt valg av produsent/selskap.

Våre strenge krav til screening innebærer at hva som skal kjøpes inn i forbindelse med aksjoner, kampanjer og arrangement må planlegges i god tid slik at det blir tid til å gjennomføre den nødvendige screening av leverandør og produsent.

For å effektivisere dette har vi nå én hovedleverandør som kan levere oss et spekter av produkter som vanligvis brukes av våre medlemmer og aktivister, og i forbindelse med blant annet aksjoner og kampanjer. Dette er produkter fra produsenter som vi allerede har foretatt aktsomhetsvurderinger av. Vår leverandør skal informere oss dersom det for eksempel oppstår endringer i eierskap eller annet hos disse produsentene. Dersom vår leverandør av ulike grunner skulle måtte bruke en produsent som vi ikke allerede har screenet og godkjent, så vil vi først gjøre en aktsomhetsvurdering for å se om produsenten innfrir våre krav til menneskerettigheter, anstendig arbeidsforhold og miljø.

Basert på informasjon vi har tilgjengelig har vi så langt ikke erfart at våre produsenter skal ha begått alvorlige menneskerettighetsbrudd, være ansvarlig for uanstendige arbeidsforhold, eller alvorlig miljøødeleggelse.

Dersom vi skulle få informasjon om slike hendelser/forhold ville vi umiddelbart gå i dialog med selskapet, berørte parter og interessenter i forsøk på å avklare de faktiske forhold, og ha en dialog om eventuelle tiltak som må gjennomføres og gjenoppretting av skade.

Nye lokaler fra 2023

AIN fikk i starten av 2021 en henvendelse om å flytte inn i den gamle amerikanske ambassaden i Oslo, og å motta en gave tilsvarende leiekostnaden fra huseier Fredensborg AS. Da dette er å anse som en stor gave ble det gjort en grundig screening av giveren Fredensborg AS og underliggende selskaper.

Det ble engasjert et eksternt revisjonsselskap til å gjøre informasjonsinnhenting fra åpne kilder i Norge og flere andre land, og ansatte i AIN gjorde grundige intervjuer med ledelsen i Fredensborg AS. Basert på informasjonen vi kunne tilveiebringe identifiserte vi ikke risiko for alvorlige menneskerettighetsbrudd, og styret vedtok i 2022 å inngå avtale med selskapet. Denne vurderingen ble også delt av Amnesty Internationals internasjonale sekretariat som har en godkjenningsrutine for gaver i denne størrelsesorden. AIN flytter inn i nye lokaler i den tidligere amerikanske ambassaden høsten 2023, og vil ha en aktiv dialog om næringslivets samfunnsansvar med eier Fredensborg AS som ønsker å styrke sin kompetanse på temaet.

Roll-up:

Roll-up er noe vi bruker mye på våre arrangement som seminarer, stands og andre arrangement, men etter gjentatte forsøk har det vist seg svært vanskelig å følge leverandørkjeden til aluminiumen som anvendes i roll-up, og i flere år har vi derfor ikke gått til innkjøp av roll-up. Isteden håper vi på gjenbruk av gamle roll-up som andre aktører allerede har i sitt eie, samt å klare oss uten roll-up.

PC og mobiltelefoner:

Når det gjelder PC og mobiltelefoner så har vi den samme utfordringen som de aller fleste andre som anvender denne typen produkter, nemlig at det er svært vanskelig ikke å anvende de få produsentene på markedet som produserer disse produktene.

Amnesty International har imidlertid siden 2016 et pågående internasjonalt arbeid for etiske batterier. Basert på egen etterforskning og dokumentasjon av forholdene knyttet til utvinningen av kobolt i Den Demokratiske Republikken Kongo (DRC) har vi utfordret de største el-bil produsentene og produsentene av IT-produkter (Apple, Microsoft, Huawei m.fl.) på om de har oversikt over sin leverandørkjede og under hvilke forhold kobolten som er i batteriene til deres produkter utvinnes. DRC er verdens største produsent av kobolt. Tyve prosent av koboltgruvene er såkalte håndverksgruver. Amnestys etterforskning viser at

barnearbeid og livsfarlige arbeidsforhold er et stort problem ved håndverksgruvene. Vår dialog med 29 av verdens største produsenter av el-biler og IT-produkter har bidratt til at selskapene har måttet få bedre oversikt over sin leverandørkjede, og flere av selskapene har bidratt til bedre forhold på bakken, og støtter lokale prosjekter for å få barn vekk fra gruvene og inn i skolegang. Amnestys tredje rapport om koboltutvinningen i DRC lanseres i juni i år, og har fokus på forhold knyttet til de store industrielle koboltgruvene.

I arbeidet for etiske batterier samarbeider vi tett med blant annet African Resources Watch (Afrehwatch). Likeså samarbeider vi med urfolksorganisasjoner og sivilsamfunnsorganisasjoner i Sør-Amerika knyttet til utvinning av litium i det såkalte litium-triangelet som utgjør Chile, Argentina, Bolivia, og konsekvensene dette har for urfolkene som lever i området der litium utvinnes. Både kobolt og litium er viktige bestanddeler i batteriene som er så viktige for det grønne skiftet.